

(343–357). Pisec je slovar pregledal na več ravlinah ter v njem odkril napake in nedoslednosti, ki pa so večinoma jezikovne narave in ne vplivajo bistveno na strokovno vrednost slovarja, zato tudi daje zaslužen priznanje njegovim snovalcem. **S. Klinar** se v svojem prispevku sprašuje, kaj je tehnični termin, kakšne izraze lahko štejemo za tehnične termine in jih vključimo v terminološki slovar ter kako jih v slovarju opišemo. Ta vprašanja avtorju služijo kot izhodišče za znanstvenojezikoslovno oceno *Planinskega terminološkega slovarja* (Humar, ur. 2002) (103–109). Med jezikovnoteoretično naravnanimi prispevki lahko kot zanimivega omenimo prispevek **A. Žele**, ki se ukvarja z glagolskimi termini v slovenskih družboslovnih in naravoslovno-tehničnih besedilih. Avtorica skuša glede na aktualno rabo nakazati smeri terminologizacije oziroma determinologizacije različnih tipov glagolov v slovenščini (77–91). Še postanek pri problematiki narečne in historične terminologije. Četudi se ta tema v kontekstu globalizacije morda ne zdi ravno aktualna, velja vseeno izpostaviti prispevek **I. Stramljič Breznik** o metaforah v slovenskem besedotvornem izrazju. V njem avtorica na izredno zanimiv način prikazuje trdno kontinuiteto slovenske besedotvorne terminologije po zaslugi uspešno motiviranih metafor ter

ponuja metaforizacijo kot možno uspešno načelo tvorjenja terminov v situacijah, kadar mora terminograf na nov pojem ali pojav reagirati hitro in ustvarjalno (93–101).

V zvezi z metodološkimi pristopi velja omeniti, da je terminologija v nekaterih prispevkih morda nekoliko preveč obravnavana s klasičnega leksikološkega vidika, premalo pa se upošteva vidik splošnega uporabnika. Znano je tudi, da se terminologija v zahodnem svetu vse bolj povezuje s korpusnim jezikoslovjem, v tem zborniku pa se žal le manjše število prispevkov posveča uporabnosti korpusa v terminološki znanosti.

Čeprav je v uvodu zbornika povedano, da je bil cilj znanstvenega srečanja spoznati terminografsko in terminološko problematiko pri drugih slovanskih narodih, ni moč spregledati, da med prispevki močno prevladujejo slovenski (28), štirje so hrvaški, po trije ukrajinski in bolgarski ter po eden poljski in ruski. Bralcu tako kljub mednarodni zastopanosti ostane vtis, da zbornik daje poudarek terminološkemu in terminografskemu delu na Slovenskem.

Blaž Trebar
Ljubljana
btrebar@volja.net

Vojko Gorjanc in Simon Krek (izbr. in ur.): Študije o korpusnem jezikoslovju. Prevedle Miljana Cunta, Mojca Savski, Neli Vozelj, Petra Zaranšek in Andreja Žele. Ljubljana: Krtina (Knjižna zbirka Krt, 130), 2005.

Ta knjiga se popolnoma sklada z geslom Krtine zbirke *Krt*: je orožje, ki ga boste vzeli v roke. Urednikoma smo lahko hvaležni, da sta nas oborožila. Potrdila pa se bo lahko na bojnem polju poučevanja in raziskovanja. Nekateri si zelo močno in navijaško želimo, da je to dejanje eden od odločilnih korakov k prevladi kontekstualnega, empiričnega in teoretično pluralističnega jezikoslovja na slovenskih tleh. Pred bralcem in bralko je sedem razprav. Šest je prevedenih, ki so vsaka po svoje mejnik v

korpusnem jezikoslovju, knjigo zaokroža Gorjančevo izvirno besedilo *V mavrici jezikovnih podatkov*. Prvo po vrsti je besedilo **Randolpha Quirka** iz leta 1960. Quirkov članek je dobro izbran, saj vpleta takorekoč vse ključne metodološke zadrege jezikoslovja: potrebo po kontekstualnosti, avtentičnosti in empiričnosti. Empiričnosti avtor ne zameji samo na študij avtentičnih jezikovnih nizov (kar se v korpusnem jezikoslovju v glavnem itak spodobi), ampak tudi na študij jezikovnih

navad in vrednot govorcev. To lahko poimenujemo za integriran jezikoslovni pristop, ki združuje sicer pogosto ločene sociolingvistične, besedilne oziroma diskurzivne in ožje (pri čemer je to le najmanj neustrezen prilašek) jezikoslovne pristope. Še enkrat: članek je izšel leta 1960. In očitno se je urednikoma zdel tako močan, da je kronološko gledano naslednja razprava šele Leeecheva iz leta 1991. Devetdeseta leta prinesejo na mednarodnem prizorišču razcvet korpusnega jezikoslovja; deloma zaradi (znanstvene in tudi komercialne) uspešnosti prvih slovarjev, nastalih na podlagi korpusa, pa tudi zaradi drugih okoliščin – korpusi so se izkazali za dragocen vir informacij v uporabnem jezikoslovju (zlasti v okoliščinah večjezičnosti in večkulturnosti) in pri jezikovnih tehnologijah; seveda je razvoj korpusov podpiral tudi razvoj računalniške tehnologije. **Leecheva** razprava *Stanje stvari v korpusnem jezikoslovju* ponuja (podobno kot Teubertova iz leta 1999 in Čermakova iz leta 1995) sorazmerno izčrpen pregled tedanjega dogajanja v korpusnem jezikoslovju. Običajni sklopi teh pregledov so pogled v zgodovino korpusnega jezikoslovja, način gradnje korpusov in njihova tipologizacija, vprašanja o referenčnosti in reprezentativnosti, vprašanja označevanja, vprašanja programske opreme za delo s korpusi in zglede uspešnih rab korpusov. **Hallidayevo** besedilo *Jezik kot sistem in jezik kot primer: korpus kot teoretični konstrukt* (1992) je v zborniku posebno zato, ker izstopa s svojo izrazito usmerjenostjo k slovničnemu opisu. Razen Quirka (avtorja angleške slovnice, ki jo marsikdo še danes šteje za najboljšo slovnico angleščine) so vsi drugi avtorji bolj ali manj povezani z leksikološkim in leksikografskim svetom, v katerem korpusi prej in zanesljivo dajejo prepričljive rezultate kot pri reševanju slovničnega opisa. Halliday najprej anekdotično spregovori o svojih začetnih raziskovalnih izkušnjah, ko mu je mentor odsvetoval sodoben opis kantonščine na podlagi modernega jezika, ker naj bi bili primeri iz modernega jezika nezanesljivi. Nato nas opozori na to, s čimer se srečata tudi vsaka učiteljica in učenec slovenščine: da recimo z naborom slovnično opisanih prirednih in podrednih povedi ne moremo ustrezno in brez preostan-

ka analizirati niti najpreprostejšega besedila iz rumenega tiska – stavki v resničnih besedilih so zmeraj bistveno bolj zapleteni kot v slovničnih opisih. Kaj šele v spontanah govorenih besedilih! Halliday slovnico poveže v konceptualen kontinuum z besediščem in pokaže na različne pristope raziskovanja celotnega kontinuuma jezika – sam se odloča za pristop skozi slovnično optiko. Za to, da lahko taka optika zajame tudi besedišni del, predlaga probabilistični model, temelječ na korpusnih podatkih. Članek nikakor ni lahko branje. Glede tega prinese naslednje besedilo **Johna Sinclairja** iz leta 1996 vsaj malo olajšanja, pa tudi konceptualno je zelo vznemirljivo. Kot izkušen korpusni jezikoslovec Sinclair posploši jezikovne opise v dvopolarno shemo: na eni strani so tisti, ki na jezik gledajo kot na prenašalca sporočil, drugi pa tisti, ki imajo jezik za sredstvo komunikacije z zelo zapletenimi sporazumevalnimi elementi in mislijo, da sporočilo ne more biti jasno ločeno od svoje oblike. Na nekaj točkah avtor ponazoriti razlikovanje in čeprav je sam izrazito gentelmanski do obeh konceptov, akademijskega in tespijskega, kot ju imenuje, vendarle ni težko opaziti, da je sam tespijec: jezik in sporočilo ne moreta bivati ločeno, jezik živi in nastaja na odru življenja in sporazumevanja, in le tam ga lahko opazujemo. To zadnje je seveda recenzentova patetična opazka – Sinclair v besedilu svoje stališče potrpežljivo postavi in dosledno utemelji. Razprava *Korpusno jezikoslovje in leksikografija* **Wolfganga Teuberta** je najmlajše besedilo v zborniku, objavljeno leta 1999 in prevedeno iz nemščine. Korpusno jezikoslovje Teubert utemelji v dopolnilnem odnosu s proceduralno jezikovno analizo klasičnega jezikoslovja (čeprav ni čisto dobro jasno, kaj naj bi to zadnje bilo). Avtor korpusni pristop opisa besedišča umešča v razmerju do kognitivnega jezikoslovja in logične semantike, kar je zadetek v polno tudi v slovenski jezikoslovni situaciji, kjer ima tako sistemsko kot t. i. kognitivno jezikoslovje močan položaj. Zelo prepričljivo pojmovanje (tega mnenja sta bila očitno tudi urednika, saj sta na zadnjo platnico knjige uvrstila prav Teubertov navedek) je Teubertov *diskurzni univerzum* kot imaginarna celota vseh besedil neke skupnosti, izven

katerega ne more biti nič jezikovnega. Zaokus še citat:

Vse, kar je mogoče reči o pomenu besed, fraz, stavkov, se najde v diskurzu. Česar ni mogoče parafrazirati v naravnem jeziku, nima nobene opravke s pomenom jezika. To je, *in nuce*, program korpusnega jezikoslovja, s katerim se razlikuje od kognitivnega jezikoslovja in od logične semantike.

Študija je opremljena z izbranimi korpusnimi primeri leksikografskih rešitev, v zaključku pa je nekaj strani namenjenih tudi večjezičnemu korpusnemu jezikoslovju, ki je lahko uporabno pri razumevanju in podpiranju prevajalskega procesa, hkrati pa je zanimivo tudi za vpogled v diskurzno delovanje jezika, morda celo jasnejši, kot ga lahko ponudijo enojezični korpusi. Zadnje prevedeno besedilo je **Čermakovo** iz leta 1995; gre za bogato informativen pregled korpusnega jezikoslovja, razkošno podprt z bibliografskimi podatki. Za naš prostor je to besedilo še posebej zanimivo, saj sta češka in slovenska jezik(osl)ovna situacija v marsičem zelo sorodni.

Besedilo **Vojka Gorjanca** je posebne vrste; po nekdanji šolski praksi bi ga lahko označili kot *prizadeto napisano* – kar je kompliment. Čeprav ponuja zanimive primere korpusnega pristopa k opisu slovenščine in pregled stanja slovenskega korpusnega jezikoslovja in infrastrukture, sploh ni pretežno korpusno obarvan; bolj se ukvarja z novejšo zgodovino slovenske podobe razmerja do jezikovne realnosti in avtentičnosti po eni strani in s kritiko slovenskega teoretskega jezikoslovnega monoteizma po drugi strani. Gorjančeva razprava nikakor ni spremna beseda k drugim razpravam, ampak samostojno besedilo. To je seveda dobro, po drugi strani pa bo bralec – in lahko sklepamo, da bo to študent ali strokovnjak, ki se s korpusnim jezikoslovjem šele spoznavata – najbrž pogrešal vodič po šestih razpravah, saj bo sam brez pomoči le težko vzpostavil rdečo nit razumevanja. Še posebej takorekoč kličejo po uredniških opombah vsi trije pregledni članki, saj je marsikateri podatek v njih že zastarel in presežen – kar je popolnoma razumljivo glede na dinamiko te jezikoslovne veje. To pomanjkljivost bodo lahko tisti slovenski bralci, ki jih korpusno

jezikoslovje zares zanima, delno premostili s študijem letošnje sveže Gorjančeve monografije *Uvod v korpusno jezikoslovje*, ki jo bomo seveda predstavili in ocenili tudi v *Jeziku in slovestvu*. Vsi drugi bralci pa se bodo brez spremne besede včasih znašli v temi nerazumevanja – še posebej zato, ker so na marsikaterem mestu tudi prevodi precej težko razumljivi, ponekod zavajajoči in terminološko neusklajeni. Pri morebitnih naslednjih izdajah bi kazalo ponovno opraviti temeljito redakcijo – saj se bo konec koncev drugače lahko marsikomu zazdelo nesmiselno brati prevedene članke v slovenščini, če je lažje prebrati in razumeti izvorna besedila. Po drugi strani pa lahko upamo, da bo takih beril z različnih področij jezikoslovja vse več – kar je glede na doslejšnje dogajanje precej utopično upanje – in zaradi česar je Krekovo in Gorjančevo delo še bolj občudovanja vredno.

S stališča sodobnega jezikoslovja tako v Sloveniji kot drugje je branje knjige *Študije o korpusnem jezikoslovju* pravzaprav pretresljivo, saj priča, da – ne državljanska, temveč znanstvena – vojna med kontekstualno in sistemsko lingvistiko res že zelo dolgo traja. Svarila Randolpha Quirka s srede stoletja, da kdor utemeljuje jezikovne opise samo na substitucijskih tehnikah in podobnem delu z informanti, raziskuje v najboljšem primeru, kaj je možno, ne pa kaj je dejansko in običajno v jezikovnem obnašanju, veljajo še danes – in še danes se velika večina raziskovalne energije in denarja porabi za ugotavljanje možnega in morebitnega. Kar je spoznavno gledano res neznanstveno, takorekoč sholastično.

Zelo zanimivo bi bilo poleg razprav, ki utemeljujejo ali razvijajo korpusno jezikoslovje, prebrati – kot kontrapunkt in dialektični vzgib – tudi katero od razprav, ki so korpusnemu jezikoslovju poskušale odvzeti smiselnost in ga znikale kot možno pot spoznavanja jezika (o tem strnjeno in prepričljivo razpravlja urednik Gorjanc v svoji študiji, problematike pa se dotika tudi večina drugih člankov). Zelo velike avtoritete so se namreč na tem področju zelo motile – če vzamemo samo slavnega in priljubljenega Chomskega, ki se je včasih obnašal do korpusnega pristopa približno tako kot kakšen zadirčen novooblastni minister do

kakšne sramežljivo odločne civilne iniciative. V takem naboru razprav bi bilo zaradi narave korpusnega jezikoslovja in zaradi prevladujoče *humaniziranosti* slovenskega jezikoslovja (kar v glavnem pomeni to, da so nam jezikoslovcem matematični postopki španska vas – ali pa metodološki španski jezdec, kakor hočete) smiselno najti tudi kakšen prijazen članek o statistični obdelavi korpusov (če je kakšen tak sploh na voljo), pa seveda tudi kakšen članek, ki ne bi govoril predvsem o korpusih, ampak *s korpusom*: ki bi bralstvo

očaral z rezultati. Res pa je, da je take članke še težje prevesti, slovenskih pa prav veliko še ni. Upamo, da jih bo tudi zaradi te knjige nastajalo vse več in da bodo morda kmalu zajeti v nadaljevanje zbornika, z naslovom *Korpusne študije o slovenskem jeziku*.

Marko Stabej
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
marko.stabej@ff.uni-lj.si

Ina Ferbežar in Nataša Domadenik: *Jezikovod: učbenik za izpopolnjevalce na tečajih slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 2005. 136 str. + zgoščenka.

Jezikovod. Je nad vse premišljena in dodelana naprava. Je učbenik za učenje slovenščine na izpopolnjevalni ravni, delo dveh avtoric, izkušenih učiteljic slovenščine kot tujega jezika, Ine Ferbežar in Nataše Domadenik (duhovite ilustracije je prispevala Alenka Čuk). Je naprava, ki vsebuje vse, kar utegne potrebovati nekdo, ki se na visoki (izpopolnjevalni) ravni uči slovenščine kot tujega jezika.

Jezikovod že na notranji naslovnici proizvede besede, ki bi jih v drugih učbenikih za učenje slovenščine težko našli: *avtsajder*, *dedni*, *grafitiranje*, *možganski*, *naravovarstvo*, *rastlinski*, *skejter*, *skenirati*, *stereotip*, *stiska*, *superga*, *tujka*, *ujma*, *vetrnica*. Kaj še in kaj vse smemo od te naprave s posebnima ventiloma za dvojino in končnice ter vedrom za odpadke (tujke) na podlagi navedenega seznama besed pričakovati njeni uporabniki – učitelji slovenščine (predvsem kot tujega jezika) in učeči se na izpopolnjevalni stopnji? Zagotovo vsebinsko pestrost, zanimivost in avtentičnost. Za vse ostalo pa si *Jezikovod* raje natančneje oglejmo.

Uvod v knjigo se začneja takole:

Zakaj je soprog v omari? Kako Štajerec pozdravi na Kitajskem? Katera reka v resnici teče skozi Ljubljano? Od kod piha veter? Ali ste (še)

v fazi LAT? Kdo je Cankarju skuhal kavo? Kako se bomo jezike učili v genetsko spremenjeni prihodnosti? Je slovenski film stereotip ali avtsajder? In kaj je sploh jezikovod in kakšno je delo jezikovodarja? Ste jezikač ali jezikovodja? Če vas zanimajo odgovori na navedena vprašanja, ste izbrali pravo knjigo.

V nadaljevanju uvoda izvemo, da je *Jezikovod* namenjen tujim govorcem slovenščine na izpopolnjevalni ravni in njihovim učiteljem, saj je hkrati učbenik in delovni zvezek, v katerem so na 135 straneh zbrana besedila na različne teme, ob njih pa vaje za razumevanje, govorjenje in pisanje ter utrjevanje slovnice. Učbeniku je dodana zgoščenka (k vsaki enoti sodi vsaj en zvočni posnetek; posneta so tudi vsa literarna besedila, vključena v učbenik).

Učbenik sestavlja devet enot in posebno poglavje *Za jezikovodarje*. Obravnavane teme – in hkrati tudi naslovi posameznih enot – so: *Učenje jezika*, *Stereotipi*, *Izseljevanje*, *Tudi to je slovenščina*, *Ekologija*, *Sodobne družine*, *Subkultura*, *Genetika* in *Slovenski film*. Vsa besedila znotraj posamezne enote so vsebinsko povezana s temo enote, kar naj bi pripomoglo k učinkovitemu širjenju besednega zaklada. Občudovanja vreden je napor avtoric, ki sta se zelo potrudili pri izboru zvrstno